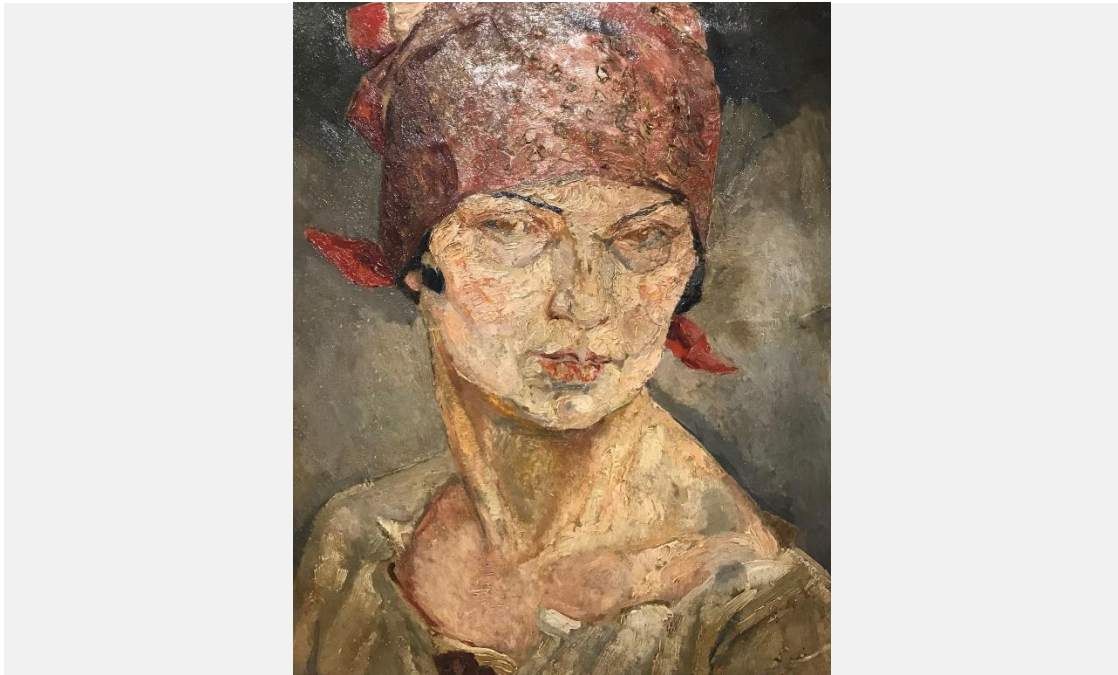

החלון סמדר שפי

את "מאוצרות המשכן לאמנות", התערוכה המציינת 80 שנה למשכן באמנות בעין חרוד, אפשר לקרוא כמפה, אחת המפות האלטרנטיביות שיש לסיפור הישראלי. התערוכה שאצר יניב שפירא, מהאוסף הכולל עשרות אלפי פריטים היא מרתקת. עולה ממנה תפיסה של ההווה, והעתיד, לא פחות מאשר של העבר. אם אנו נוטים לחשוב על אמנות ישראלית עכשווית כתוצאה, ראקציה או אבולוציה של העבר, הרי אפשר לראות כאן אחדים מהשבילים שהיו פתוחים בפניה ולהרהר מדוע פנתה לאלו שלקחה.

Mela Muter

החלק המטלטל, ובמידה רבה המחדש, הם שלושת האולמות שכותרתם "חיי היומיום בעיירה" (כאלו אין צורך לציין שהכוונה לעיירה היהודית במזרח אירופה) ו"פרעות, גלות, שואה" ובהם עבודות אמנים יהודים מאירופה מתחילת המאה הקודמת ועד למלה"ע השנייה (ואחדות מאוחרות שזיקתן מובהקת כמו קברי האחים של נפתלי בזה משנות ה-60). זוהי התבוננות והכרה מחודשת בערך של גוף אמנות גדול שנדחק לקרן זווית מסיבות מורכבות. מחד הפריזמה השוללת את ה"גלותי" ומאיזך, בתקופה בה שלטו בכיפה קריטריונים פורמליסטים, רבים מהאמנים היהודים, בעיקר ממזרח אירופה נחשבו כפרובינציאלים.

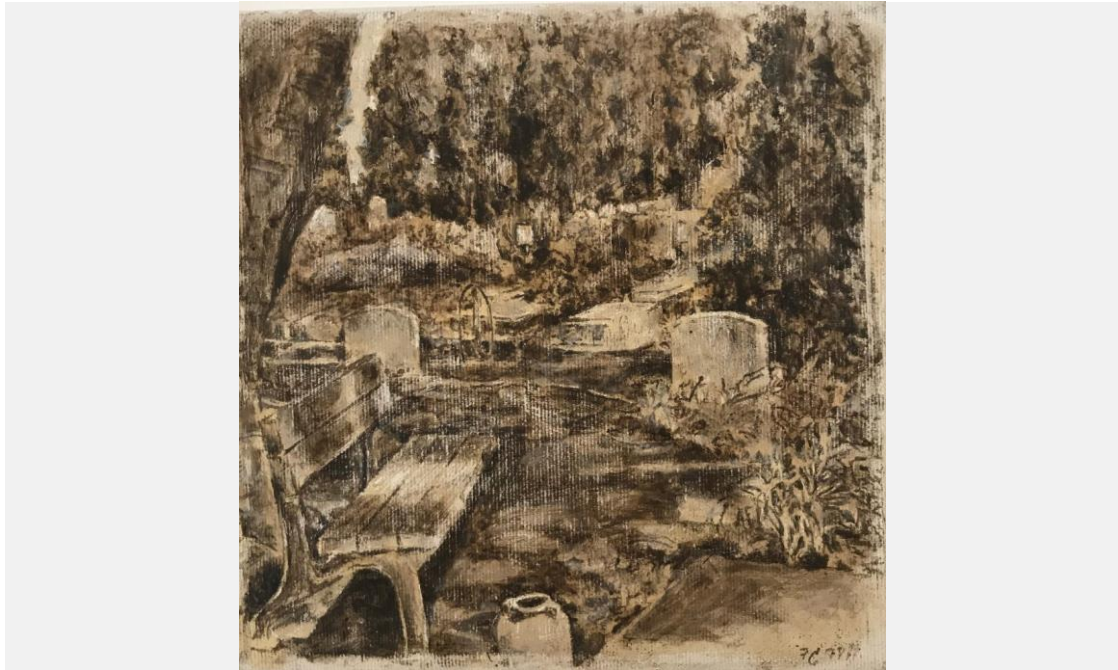
יוסף בודקו, שוק, 1927
Josef Budko

הפרנקופילית ארוכת שנים של הזרם המרכזי הישראלי, בעיקר אופקים חדשים, שנמשכה עד לשנות ה-70 של המאה הקודמת, תרמה גם היא. עצם המצאה של האמנות באוסף סודקת את מה שנתפס בעבר כסיפור קטגורי של התנתקות בין אנשי התנועה הקיבוצית לעברם. המשכן לאמנות נבט ב-1937 ב"פינת אמנות" בצריף הסטודיו של חיים אתר (1902 – 1953), צייר חבר הקיבוץ שיזם את הקמת המוזאון. חלק מהעבודות הובאו על ידו במסע שערך באירופה כשרוחות המלחמה כבר נשבו. אחרות הגיעו כתרומות לאורך השנים. קריאה של האמנות מתוך הדיון העכשווי על הגירה, פליטים ושימור תרבות כעמדה ערכית הופכת חלק זה של התערוכה לרפלקציה על ההווה. בין העבודות הבולטות בחלק זה דיוקן ונוף אורבני של מלה מוטר אמנית מעולה, כמעט בלתי מוכרת בארץ, בניגוד להערכה בפולין וצרפת ודיוקן חודר של לאופולד גוטליב שצייר רומן קראמשטיק, צייר שזכה בזמנו להכרה נרחבת ונרצח בשואה. ציורי דיוקנאות של מקס ליברמן ויוזף ישראלס, מהזוקים שוב את מעמדם של שני האמנים המשובחים הללו. ציורי הפרעות והפוגרומים של מאוריצי מניקובסקי,

Roman Kramsztyk

במיוחד "משפחת פליטים יהודים", מ 1915, ותמונת העיירה בציור "השוק" של בודקו מצמררות. בכניסה למשכן, בחלל הראשון, שכותרתו "עין-חרוד" מרוכזות עבודות המתייחסות ישירות לקיבוצים (הקיבוץ התפצל בפילוג של התנועה הקיבוצית) עין חרוד ולאוטופיה החלוצית, שלעין חרוד שמורה בה מקום של כבוד. לצד רישומי הכנה אדריכליים של ביקלס אדריכל המשכן לאמנות, ציור של הדר גד של בית הקברות, הנקרופוליס של הקיבוץ, מקום הזיכרון והעדות על מחיר הגשמת האידאל. הציור הקטן, המלנכולי הוא בחירה מעניינת ובמבט כולל על התערוכה מתקשר לאולמות המוקדשים לציירים היהודים מאירופה. הציור של גד רווי בשקט מעיק אך נעדר פאתוס.

Hadar Gad

התייחסות לפאתוס, המתקשר ללהט האידאליזם החלוצי יש בעבודת פוטומונטאז' של הראל לוז ההופך את העמק לנוף מצועצע שנראה כתמונת נוף על שוקולד שוויצרי. דיוקן חיים אתר שצייר משה מוקדי ב 1924 מצוין וכך גם הפסל "שאל המלך בעין דור" של צבי אל דובי. בחדר הקטן יחסית משורטט דיוקן של עין חרוד כנטועה בהיסטוריה הקרובה והרחוקה של העמק והגלבוע, מרומז קו, כמעט מיסטי, בתולדות המקום שגוזר עליו שליחות.

Harel Luz

הדחיקה, הפיזית, של העבודה האחת של זריצקי המוצגת בתערוכה לקרן זוית, לנישה בקצה האזור שכותרתו "המופשט הישראלי" מעוררת מחשבה. זו יכולה להתקבל כהצעה לקריאה נוספת של הנרטיב

השולט שמזהה זהות מוחלטת בין מופשט ישראלי ל"אופקים חדשים". שפירא אצר לפני שנתיים את התערוכה "אופק חדש לאופקים חדשים" (במשותף עם פרופ' גילה בלס ודליה דנון) ואפשר לתהות עם העבודה המקפת בארכיון המשכן מביאה לחשיבה מחודשת על הנחות קודמות.

Josef Zaritzky, Painting with an Orange stain, 1972 Oil on canvas

החלוקה הנושאת בתערוכה נעה על הציר שבין ההיסטורי לגאוגרפי, ואגב כך מאירה מה הוא מרכז ומהו הנרטיב ההיסטורי מנקודת המבט של המשכן. כך למשל, יש חדר שכותרתו "דרום" אך אין חלל שכותרתו "צפון" והחדר ששמו תורגם לאנגלית כ"Immigrant Artists" נקרא בעברית "קיבוץ גלויות", (ולא "אמנים עולים" או "אמנים מהגרים") בחירה שמהדהדת את רוח התחיה הציונית. העבודות הן ברובן טובות ואופייניות לאמנים, כך העבודה גדולה של מאיר פיצחז'דה בין ההפתעות בחלל זה שתי עבודות של ולרי בוכרוב, מ 1992, קולאז' מצויר של סמלים, תמרורים וקטעי נוף שהם כמו מקראה למי שתוהה על תרבות חדשה והעבודה "חתונה בקטסקיל" (1968-1978) המצוינת של יפים לדיז'ינסקי. לדיז'ינסקי שעלה לארץ והתאכזב מרות מהאופן בו התקבל נראה כמי שהקדים בכשלושה עשורים את הציור של אמנים כמו שי אזולאי או שמעון פינטו במיטבם.

Motti Mizrahi

עוד בולטות הן דיוקן עצמי מעולה של מוטי מזרחי מ 1978, המוצג בחלל המוקדש ל"אמנות ותפילה", ציורים של יהושע איזק אשל שזכורים מהתערוכה "עבודה עברית" שהוצגה במשכן לפני שני עשורים (באצירת גליה בר אור), עבודה מוקדמת ומרשימה מאד של אורי ריזמן "פרה אדומה" מ 1954 ו"דיוקן מוכר לימונדה" של ציונה תגר מ 1944, וכן פיסול בעץ של אהרון בצלאל. התמונה המתקבלת מ"אוצרות המשכן" היא של אוסף העוסק ברגישות בחברה והיסטוריה ופחות בשאלות תיאורטיות, אוסף שדווקא מה שיכול היה להיתפס בעבר כשמרני הופכת אותו למעניין.

בסיוור מאוצרות המשכן לאמנות – שאערוך ביום שישי, 5 אוקטובר 2018, 10:00 – 13:00, ארחיב בשאלות הרבות העולות מהתערוכה, ואעמוד על המקומות בהם היא מחדשת או ממשיכה קריאה מקובלת של אמנות ישראלית. נחשוב על התערוכה כמשרטטת הצעה לתולדות אמנות.

**להרשמה לניוזלטר הפרסומי השבועי של "החלון" בנושאי אמנות, אירועים ותערוכות חדשות
(הרישום נפרד מהרישום לבלוג) www.smadarsheffi.com/?p=925**

– סיוור לעיין חרוד לתערוכה מאוצרות המשכן לאמנות –

עם דר' סמדר שפי יום שישי, 5 אוקטובר 2018,

ראו מידע בעמודת הסיוורים בבלוג.